
Mayananda (Maxwell Armfield)

AZ ODAÁT CSODÁJA

JOHN MICHELL

MAXWELL ARMFIELD ÉS A DINAMIKUS SZIMMETRIA

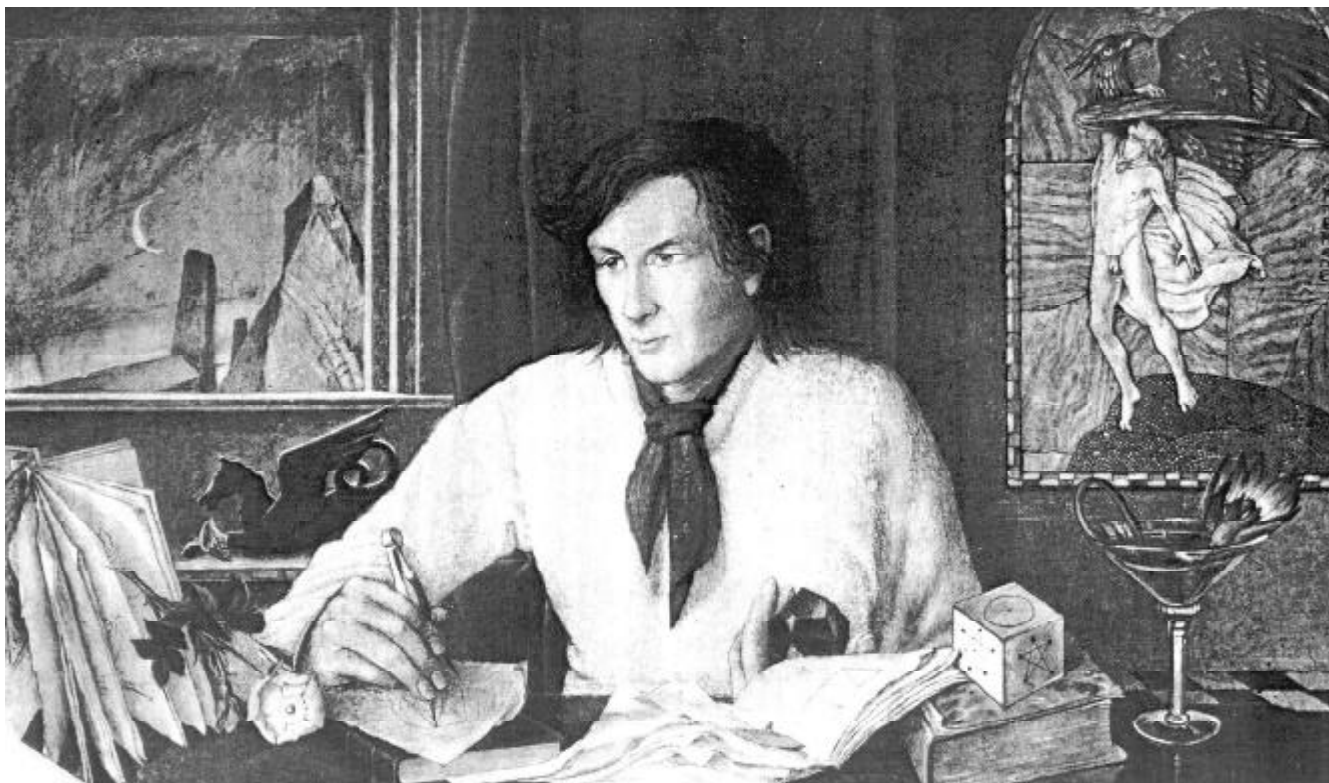
A neves geomantiai kutató (magyarul Atlantisz öröksége címmel jelent meg könyve) szoros kapcsolatot tartott fenn Armfielddel, akinek róla készült, A geometer című képét alább közöljük,

Maxwell Armfield 1915 és 1922 között – vagyis hét éven át – Amerikában élt. Ez időszak felében, amíg New Yorkban lakott, szorgalmasan látogatta Jay Hambidge professzor előadásait az arányok rendszeréről, s azok művészeti hasznosságáról – a *dinamikus szimmetriáról*, amelynek tudományát az ókori Egyiptom és Görögország kézműves termékeinek, képzőművészetének és építészetének tanulmányozása során saját maga dolgozta ki. Ebben az időben az amerikai festők egy jelentős befolyású csoportjára, többek közt George Bellowsra és Robert Henrire is erősen hatott Hambidge elmélete. Armfield csatlakozott ezekhez a művészekhez, és élete végéig Hambidge hűséges és tevékeny tanítványa és követője maradt.

Jay Hambidge 1867-ben, Kanadában született. Rövid újságíróskodás után döntött úgy, hogy inkább a művészi pályára lép. 1900-ban akadt egy pártfogója, akinek támogatásával Európába utazott, hogy ellenőrizhesse a görög tárgyak mintái és arányai mögött rejtőző matematikai titkokkal kapcsolatos elméletét. Az egyiptomi művészet és tárgykultúra ezoterikus arányrend-

szerének létezésére már Platón is tett utalásokat, de a titok kitalálására és megismerésére irányuló próbálkozások rendre kudarcot vallottak. A Parthenon, és még számos görög, illetve egyiptomi épület és műalkotás precíz megmérése után Hambidge úgy érezte, megtalálta, amit keresett. A korábbi kutatók kudarcának az volt az oka, hogy ők síkgeometriai értékek és mennyiségek arányait próbálták megtalálni (egyfajta „statikus szimmetriát”, ahogy Hambidge nevezte), holott a titok a térgörbék szerkesztésekor alkalmazott dinamikus arányokban rejtőzik. Hambidge *Dynamic Symmetry* (1917) című tanulmányában hozta nyilvánosságra eredményeit, s ezt három év múlva követte a görög vázák arányrendszeréről írt kötet. 1919 novemberétől kezdve rövid ideig folyóiratot is adott ki *The Diagonal* címmel, hogy ismertesse, népszerűsítse a dinamikus szimmetriát, s elősegítse alkalmazását a képzőművészet és az ipari formatervezés területén. Minden percét a téma tanulmányozásának szentelte, illetve annak, hogy megírja, és előadásokon népszerűsítse felismeréseit. A szegénység és bírálóinak konok kíméletlensége olykor az elkeseredés szélére sodorták, de támaszt és segítséget jelentett számára híveinek és tanítványainak hűsége és felelősségének kitartó szeretete – az asszony Hambidge halála után is folytatta megkezdett munkát abban a művészközösségben, amelyet férje Észak-Georgiában alapított. Hambidge-t 1924-ben, az előadói emelvényen érte a hirtelen halál.

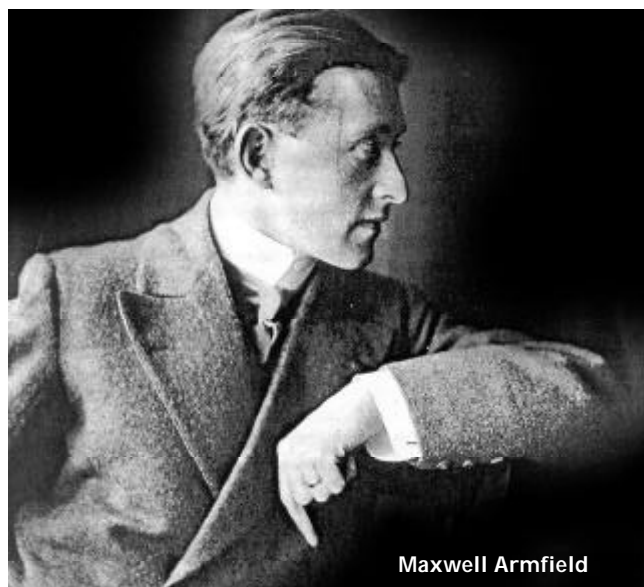
Maxwell Armfield gyakran említette, hogy amikor először hallott a dinamikus szimmetriáról, olyan érzése volt, mintha

olyasmi derengene fel elméjében, amit valaha tudott, de időközben teljesen elfelejtette. Mint teozófus, osztotta Platón nézetét, mely szerint a harmónia és az arányok ismerete az emberi szellem természetes adottsága, amelyet az ember nem megtanul, hanem felidéz. Úgy találta, hogy a dinamikus szimmetria alkalmazása új erőt és biztonságot ad festészeti kompozícióinak, különösen azokkal a szimbolikus és mitologikus témákkal párosulva, amelyekkel a legszívesebben foglalkozott. Ettől az időtől kezdve minden munkájában – s minden társánál világosabban és következetesebben – Hambidge rendszerét valósította meg. A dinamikus szimmetria tárgyában tartott előadásai és a legkülönbözőbb művészeti folyóiratokban közölt, hasonló témájú tanulmányai egybegyűjtve a *Tempera Art Today* című, 1946-ban megjelent könyvében; a mögöttes misztikus filozófiáról való fejtegetései és értelmezései pedig a *Mayananda* teozofikus álnév alatt kiadott allegorikus geometriai munkájában (*The Wonder Beyond*, 1969) olvashatók.

A dinamikus szimmetria lényege – ahogyan Armfield képeinek megszerkesztésében alkalmazta – igen egyszerű. Egymással összefüggő arányok soráról van szó, s ezeket az arányokat Hambidge *dinamikusnak* nevezte, mert fellelhetők a természetes növekedési folyamatokban is. Voltaképpen az egység, és az egymást követő számok négyzetgyökeinek arányai: ezek közül az utolsó a közismert aranymetszés, az 1:1,618, amelyet Hambidge beemelt kánonjába, kifejtve, hogy ezek az „irracionális” számok nem a lineáris mérhetőséget szolgálják, hanem képesek egyesíteni a kompozíció különböző területeit. Úgy gondolta, hogy ezek az arányok az egyiptomiak és a görögök korának leáldoztával feledésbe mentek; alkalmazásukra a keresztény korszak már nem is gondolhatott, s ha a mai művészek és kézművesek ismét megvalósítják munkájukban az ősi dinamikus arányokat, alkotásaik versenyre kelhetnek majd az antik világ mesterműveivel.

A Hambidge-féle dinamikus szimmetria-elmélettel szemben gyakran felhozott érvek egyike, hogy a szabad szellem a száraz formulákkal nemigen tud mit kezdeni; hogy a művészi függetlenség és egyéni génusz megnyilvánulása és érvényesülése csorbát szenved, ha holmi arányossági törvényeknek kell engedelmessé válnia. Az efféle nézetekkel Hambidge és Armfield is dühödten szembeszállt. Mindketten mélyen megvetették a művészetben a „személyiség kultuszát”, akár a belső lelkiség formátlan kivételése vezetett az eredménye, akár az unalmas, szürke realitás. Hambidge így írt: *A művészet nem azonos a természettel, de a természetten kell alapulnia, s nem annak felszínén, hanem a mélyén rejtőző szerkezeten. Az ember csak ezen a módon lehet szabad, alkotó személyiség. Amíg csak a természet felszínét, a látszatokat másolja, nem egyéb, mint kifinomult, széplelkű rabszolga.* Armfield, aki mind írásban, mind pedig előadásain vagy beszélgetések során gyakran adott kifejezést a kor modern művészi áramlataitól való viszolygásának, és kijelentette, hogy ami a saját munkásságát illeti, Van Gogh akár soha ne is létezett volna, tulajdonképpen Hambidge bírálóit gúnyolta ki. Jól megfelelt nekik: *Aki azt hiszi, hogy ez a vezérfonal ártalmatlan hat majd a stílusára, és bármilyen módon korlátozza, csökkenti lehetőségeit, legjobban teszi, ha kipróbálja. Ha tárgyilagosan és helyesen használja, hamarosan észre fogja venni, hogy éppen az ellenkezője történik; olyan szabadságra és tervezői képességekre tesz szert, amelyenről korábban nem is álmodott. Ideák, amelyek*

Maxwell Armfield

éppoly „eredetiek”, mint amelyeneket magától gondolt volna ki, könnyedén találunk utat az elméjébe onnan, ahonnan minden arányosság, s a belőlük keletkező szépség származik. Ha azt érzi kötelességének, vagy éppen abban leli örömét, hogy rögzíti a forrongó létezés kaotikus és értelmetlen felszínének jelenségeit, akkor ez a módszer nyilvánvalóan nem az ő céljait szolgálja, bár alkalmazása még így is világosabbá tenné azt a maszatot, amelyben vergődik, s eképpen valamilyen értelmet, érdekességet kölcsönözne műveinek.

A dinamikus szimmetria Hambidge-féle történelmi értelmezését néhány tekintetben megkérdőjelezte Armfield, és – sokkal alapvetőbben – mások is. Nyilvánvaló, hogy a dinamikus arányok ókori alkalmazása nem korlátozódott Görögországra és Egyiptomra, s az is világos, hogy a hagyomány nem tűnt el nyomtalanul. Az ezoterikus forrásokból merítő reneszánsz építészek terveikben egyesítették a zenei és a dinamikus arányokat. Ám ha az arányok ősi kánonja ismertebb, használata elterjedtebb, jelentéstartalma pedig kidolgozottabb, egzaktabb lenne is, mint ahogyan Hambidge feltételezte, az ilyen támadások akkor sem érinthetnék elméletének lényegét. Munkájának értéke csakis eredményei alapján vizsgálható. A geometria tanulmányozása és alkalmazása – Platón szerint – természetesen az arányérzék javulását; tehát mind a személyiség, mind a művészi tevékenység nemesedését eredményezi. Hambidge idejében úgy tartották, hogy azokban az amerikai művészeti iskolákban, ahol a dinamikus szimmetria alkalmazását oktatták, jelentősen emelkedett az általános szakmai színvonal. Hambidge sok tanítványa Armfieldhez hasonlóan úgy gondolta, hogy szemléletükre, megfigyelőképességükre, gondolkodásmódjukra és művészi teljesítményükre is jótékonyan hatott a dinamikus szimmetria módszere, valamint a Hambidge által ezzel összefüggésbe hozott elméletek megismerése. Akadnak olyanok is, akik lelki beállítottságuknál fogva éreztek mély vonzódást a természetes tervezési archetípusok emberkéz alkotta tárgyakra való alkalmazásának gondolata iránt, és voltak olyanok is, akiket hidegen hagyott a dolog. Ám még ezeknek az érzéketleneknek is hasznukra válhat – vélte Armfield – a dinamikus szimmetria tanulmányozása. Így fejezte ki magát: *A koca füléből semmiképpen sem lehet selyemerszényt csinálni, de ezzel a módszerrel legalább azt elérhetjük, hogy nem lesz olyan randa az a fül.*

MAYANANDA
AZ ODAÁT CSODÁJA
(részletek)

Gyakran és sokan mondták, hogy a Spirituális, a Transzcendens vagy a Gnosztikus közönséges szavakra való lefordításának értelmetlen, hiú kísérletébe nem is érdemes belefogni; innen egyes *Látó*kvonakodása attól, hogy bármit is leírjanak. Kétségtelen, hogy amikor az írás még obskurus és titokzatos dolognak számított, csak kevesen ismerték e homályos mesterség fortélyait, s ennek megfelelően még az emlékezés művészetét gyakorolták, az okkult dolgok tudását egyedül a beszéd útján adták át egymásnak az emberek, és bizonyos tekintetben ma sem áll másként a dolog.

Az írás, és különösképpen az ezoterikus témák írásos megfogalmazása már igen régóta ismert, és a tanulóknak adott végső tanács – vagy búcsúintelem – hogy hallgasson tudásáról, a legkülönbözőbb módokon értelmezhető.

Amit igen fontos megértenünk: a szavak – mint a kommunikáció minden más módja – ki vannak téve a tudatosság különböző állapotainak, s azok módosulásának megfelelően bekövetkező változásnak, mert természetükben semmi sem abszolút, s nem mások, mint az ember által kitalált és kimunkált eszközök. Nem lehet vitás tehát, hogy az ókori *Látó* alkalmatlanok és használhatatlanok találták őket céljaik megvalósítására.

Ugyanez okból nem kétséges, hogy e nehézség áthidalása érdekében fokozatosan kidolgozták a szimbolikus nyelvet, s a fennmaradt okkult írásos emlékek bizonyos mértékig és értelemben kivétel nélkül szimbolikusak. A szóhasználat, a megfogalmazás korról korra, időről időre változik, de a tartalom változatlan, s könnyedén megértik azok, akik megtanulták a nyelvét – ugyanúgy, mint valamely más nyelvről való fordításokat. Az ősi dilemma illetően megoldása egészen egyszerű, és feltehetően ősidők óta használatos. A történelem előtti legenda, amelyet ma már csak töredékes, látszólag ellentmondásos, és csaknem értelmetlen formában ismerünk, mint az Ószövetség legkorábbi részleteit, tisztán egybecsengenek a legmodernebb elképzelésekkel, ha a kusza korszakok során ráakodott zűrzavaros jelentésektől megtisztítva, ezoterikus jelentése felől közelítve olvassuk el.

Ez a nyelv, amelyet történetesen szimbolizmusnak neveztek el, következőképpen az egyetlen létező kulcs a változó határok és helyek, a tudatosság evolúciójának problémájához, amelyek közül egyiknek sincs a legtávolibb köze sem annak mély és lényegi jelentőségéhez, amit itt bemutatunk. És mert könyvünk tárgya, *amandorla* egy szimbólum, méghozzá az egyik legátfogóbb és legnagyobb fontosságú szimbólum, elengedhetetlen, hogy világosan megfogalmazzuk a kérdéseket, mielőtt jelentésének feltérképezéséhez hozzáfogunk.

Szimbolizmus. A görög szónak számos értelmezése ismeretes, gyakran visszaélnék vele, sőt lealacsonyítják. Nem azonos értelmű például az allegóriával – e kettő éppúgy különbözik egymástól, mint a képzelgés és az imagináció. Az allegória jelentése tekintetében a fogalmak hasonlóságára építkeznek, s a fogalmak és körülmények megváltozását nem vészelteti át. Lényegéből fakadóan efemer természetű, s jelentésének megértéséhez elengedhetetlen a használt fogalmak közös ismerete és az értelmezésükben való megállapodás. Az aritmetikai és geometriai nyelvek szimbolikusak, és minden szimbolikus nyelv

hasonló abban a tekintetben, hogy a legkülönbözőbb országokban és korokban élő, más-más nyelvet beszélő emberek számára is megérthetőek. Módszerek ezek, használati módok a különböző (vizuális, auditív, plasztikus, stb.) terminológiák megértéséhez, ezek segítségével foghatunk fel a felszínen nem látható jelentéstartalmakat, amelyek azonban *bizonyos mértékig* a tudatosság legkülönbözőbb szintjein állók számára is nyilvánvalók.

Jó példa a tékozló fiú bibliai története, amely – a legtöbb példabeszédhez hasonlóan – a legalacsonyabb tudati szinten is megérthető, mint valamiféle „jó kis sztori”, a legmagasabb rendű tudat pedig felismeri benne a Beavatás Útjának bonyolult árnyalatait, s a történet mindkét jelentésréteget ugyanazokkal a szavakkal beszéli el.

Nyilvánvaló, hogy itt egy, a nyelvénél magasabb rendű módszerrel állunk szemben, amely bármely nyelvet képes – többé-kevésbé rejtett módon – felhasználni a saját céljaira, a legfőbb cél pedig az Egyetlen Lényeg, amelynek megidézése érdekében mindent és bármit a szolgálatába von. A gyakorlatban ez a módszer akkor eredményes, ha a szóban forgó dolgok *valóban* lényegesek, mert ez a tisztán és alapjaiban okkult nyelv csakis az Igazság, és különféle megnyilvánulási formáinak kifejezését szolgálja

Ennek pedig teljességgel érthető és racionális oka van, hiszen semmi más nem lehet univerzális és örök, csupán az Egyetlen Lényeg, s ez fordítva is igaz: ami valóban univerzális és örök, az része az Egyetlen Lényegnek is. Eképpen hát bármi mélyen rejtőzik is a látszat szerint, a szimbólumnak a legmagasabb tudatosságunkhoz kell szólania, s ez természetesen bármely szinten elképzelhető.

Az emberiség számos kísérletet tett, hogy megalkosson egy ilyen, fizikai, pszichikai vagy szellemi alapokon nyugvó nyelvet, de próbálkozásai egyre-másra eredményteleneknek bizonyultak, mert a valóságnak ezek a rétegei sem nem örökkévalók, sem pedig nem egyetemesek. Egyedül a szimbolizmus alkalmas erre a célra, mert egyik lába – vagy pólusa – a Tudatlanság állapotára, a másik pedig a gnózis szintjére támaszkodik, és az ő nézőpontjából mindkét platform egyforma, akár úgy nevezzük: *víz*, akár úgy, hogy *szilárd talaj* – mint az Apokalipszis Angyalának esetében. Ez a felismerés pedig egyenesen vezet bennünket a szimbolizmus elemeinek vizsgálatára felé.

Ahogy a példázatok – például a tékozló fiú történetének – jelentése tágul a *jó kis sztori*-tól a gnosztikus beavatások legfinomabb mozzanataikig, úgy növekszik amandorla értelme a legegyszerűbb geometriai alakzatból a legmélyebb emberi minőségek ködös távlataiba.

Egy példabeszéd bármely vallás összefüggésrendszerében felhasználható, és ugyanígy áll a dolog egy geometriai tétellel is, mert az Igazság Kifejezője, és mindenfajta részességnek felette áll, noha magában egyesít minden lehetséges részességet, amennyiben ezek transzformálhatók. Mert ahogyan „*nincs magasabbrendű vallás, mint az igazság*”, nincs mindenki számára hozzáférhető vallás, amely kizárólagosan birtokolná, vagy akár csak tartalmazná is az Igazságot, minthogy egytől egyig csak emberi fogalmak arról, hogy mi a fontos és mi a való – ennél fogva az Igazság csak intuitív módon megismerhető és csak szimbolikusán megragadható. Az idő és a tér csak a Számok nyelvét és a Geometria nyelvét nem torzíja el könnyedén. A Számok a rendezett folyamatok megragadásának alapjául szol-

gálnak, a Geometria pedig lehetővé teszi, hogy „megmérjük a Földet”; e kettő együttesen alkotja azt a duális eszközt, amelyen legfontosabb szimbólumaink alapszanak.

Tudatos lényünk jelenleg egy háromdimenziós világban egzisztál, vagyis olyanban, amelynek – nézőpontunktól függetlenül – valós és mérhető hosszúsága, szélessége és mélysége van. Magasabb tudatosságunk kevesli ezeket a kiterjedéseket. Einsteinnek például ki kellett dolgoznia egy nyelvet, amely többé-kevésbé ismerős kifejezéseket új módon alkalmaz, hogy közölhesse felfedezéseit a háromdimenziós tudattal – és csak igen kevés kollégája képes megérteni akár felismeréseinek, akár annak a nyelvnek jelentőségét, amelyet kidolgozott. Amikor nagy nehézkesen végül sikerül háromdimenziós fogalmakkal kifejezni ezeket a felfedezéseket, a hétköznapi ember számára elvesztik fontosságukat és érdekességüket.

Részben tehát azért jött létre a szimbolizmus, mert a tudatosság alacsonyabb rétegeinek megjelenítésére, a velük való bánásra kialakított, közönséges nyelv a rejtett és okkult dolgok megragadására nem használható. Ha egy Einstein a tudatosság negyedik szintjén kezdi a gondolkodást, egyszerűen csak ki kell találnia egy intellektuális nyelvet, amellyel több-kevesebb eredménnyel képes megosztani gondolatait azokkal a kevesekkel, akik elérték az ő tudatosságának szintjét.

A szimbolikus nyelv egészen más. Minden tudatossági szinten tökéletesen megérthető, s ebből következik, hogy – feltéve, hogy nem a nem mindenki által ismert verbális nyelvet, hanem általános jelrendszert alkalmazó vizuális, auditív vagy taktilis nyelveket beszél – mindenütt és minden korban használható.

Egy példa: a Kheopsz-piramis matematikai, asztronómiai és ontológiai üzenete tökéletesen érthető a mai ember számára is. Még „gyakorlati” szinten is megérthető, noha ebben az értelemben ma már nincs konkrét haszna, hisz nem más, mint egy roppant napóra, amely mutatja az év körforgását, a vetés idejét. Tökéletes példája a *yantrikus* szimbólumoknak, de a mentális szint fölött csak azok érthetik meg, akik képesek olvasni a szimbólumokban. Éppen ez az oka annak, hogy oly sok fantasztikus feltevés született a piramis „igazi” jelentésével kapcsolatban; az intellektuális személyiség szükségesnek érzi, hogy valami további jelentést tételezzon fel amögött, amit valójában érzékelni és értelmezni képes. A keveseken kívül senki nem tudja, hogy a piramist ki, mikor, hogyan és miért építette – homályos és feltérképezetlen a pusztá fizikai létezése is.

És itt következnek a szükséges utolsó definíciók. A *fizikai* és *materiális* szavakat eddig meglehetősen pongyolással használtuk – ez így nem mehet tovább.

A fizikai univerzumot úgy szoktuk elképzelni, mint meghatározható helyzetű, tömör és folyamatos – stb. – létezőt, ám a modern fizika tudománya épp ennek ellenkezőjét bizonyította be; világmindenségünk a szokásosan neki tulajdonított jellegek egyikével sem rendelkezik. A valóságban nem más, mint roppant, látszólag üres tér; űr, amelyben a differenciált energia parányi csomócskái járják felfoghatatlan, örök táncukat, s ez az, amit mi szilárd anyagként érzékelünk.

A fentebb szereplő *fizikai* szó tehát, amely egy szilárd, rögzített, stb. dolog koncepcióját tartalmazza, tökéletesen téves és alaptalan szemléletet takar. Az eredeti – *elsődleges anyag, őanyag* – jelentésével használt *matéria, materiális* szó ugyanakkor inkább az univerzális energia minden, és bármely szinten

való tevékenységét jelenti; voltaképpen azt az alaktalan szubsztanciát, amelyet az energia használ fel az ideák megformálásának céljaira.

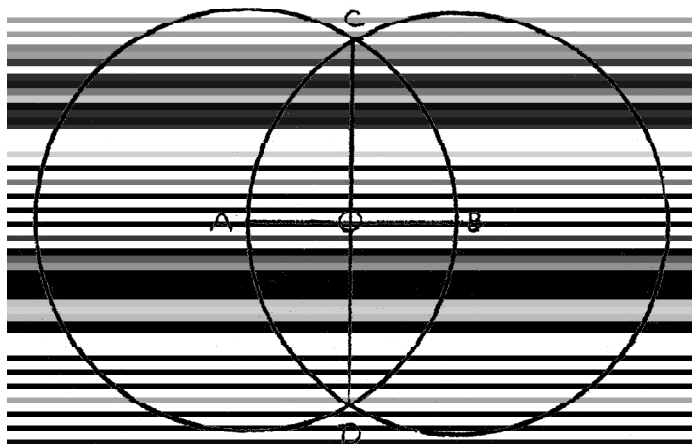
Ebből a nézőpontból vizsgálva az elektromosság, a gravitáció, vagy bármely más, hasonló erő éppoly materiális, mint egy szék – voltaképpen ezek alkotják a szék leglényegét.

Ez a felismerés arra készítet bennünket, hogy visszatérjünk az *akasha, prana és purusha-prakriti* eredeti keleti terminológiájához, amelyet éppen az ilyen tények megragadására fejlesztettek ki évezredekkel ezelőtt. Ezek a fogalmak nemcsak a kérdéses szubsztanciák valódi természetének megragadását jelzik; e felfogásban benne rejlik az a dualizmus is, amelyet végső soron *Lappangásnak* és *Cselekvésnek* tekinthetünk, s amely bármiféle meghatározásban nélkülözhetetlen.

Megteremthetők azok a feltételek, amelyek között létrejöhet a függetlenség, az önállóság és a nyugalom – a *Lappangás* állapota, amely azonban tartalmazza annak lehetőségét, hogy önmagát kifejezze; hogy *cselekedjen*. Ez az elgondolás vezet el egy keleti koncepcióhoz, ez pedig a *Brahman* vagy *Minden-az-Egyben*, amely egy, a Lappangás és Cselekvés állapotát önmagában elkülöníthetetlenül egyesítő, androgyn egész. Ha ezt elfogadjuk, akkor azt is el kell ismernünk, hogy explicit megnyilvánulásainak mindegyike és bármelyike szükségképpen hordozza ugyanazt a jelleget, s ez az alapja annak a platóni koncepciónak, hogy az ember eredendően androgyn.

Szükségszerűen ez az alapja a szimbolikus nyelvnek is, amely abszolút mértékben konkrét, ám végtelenül szerteágazó – vagy szerteágaztatható. Arra is magyarázatot ad, hogy miért nevezik ezt a nyelvet *Egy Ajak-nak*, *A Hajnal Nyelvé-nek* (amelyben a sötétség és világosság is benne foglaltatik); vagy *Kettős Nyelv-nek* – mindenestre egészen mást jelent, mint a *kettős gondolkodás*, amely csupán a csalárdság egyik eszköze.

E néhány fogalom tisztázásával támadt némi esélyünk arra, hogy felderítsük egy geometriai kifejezés jelentését, amelyet a Középkorban *Vesica Piscis-nek*; a *Hal Mandorlájának* neveztek, ez azonban – minthogy a mandorlának a halakhoz az égvilágon semmi köze sincs – pusztán alkalmi megjelölés; éppígy nevezhetnék *Arany Lépcsőnek*, *Arany Virágnak*, *Arany Láncnak*, *Spirális Lépcsőnek*, a *Parnassusra vezető Grádicsnak* és még ezernyi más dolognak is. Az *arany* jelző minden esetben az általa képviselt hallatlan jelentőségre és értékre vonatkozik.

A Mandorla és szerkesztése – AB a szembenálló körök közös sugara.

A mandorla, e csodálatos eszköz tanulmányozása hasonló a toronyba vezető csigalépcső emelkedéséhez, ezért *Maitreya Tornyá*-nak is szokták nevezni, mivel a fizikai világ szintjéről a gnosztikus életszemlélet világába emel. E folyamatban a tudatlanságon kívül semmi sem vész el, ám minden átalakul, egyesül és megváltatik.

A *Vesica* szó latinul halhólyagot jelent. Az elnevezés a késő Középkorban keletkezett, akkor, amikor a tizenharmadik századtól kezdve – a nagy katedrálisok építésével párhuzamosan, és látszólag a kereszténység titokzatos eszköztárának elemeként – Európában is alkalmazni kezdték ezt a halhatatlan arányábrázolatot.

A *hal* gondolata, amelynek semmiféle köze sem volt a mandorlához, természetesen abból a tényből következően született, hogy a vallásosság akkor uralkodó aspektusa, a kereszténység, az Egyetemes Bölcsesség közérthető megfogalmazása volt, s mindezt a Halakkal, az Állatöv évközdi jegyével hozták összefüggésbe, ellentétben az előző nagy korszakkal, amelyben a héberség vallása volt az uralkodó, és a Koscsillagkép – Isten báránya – jelképezte. A sorozat utolsó elemét a Bika jegye előzte meg, amely AsszírIA és más népek vallásaival állt kapcsolatban, s még ma is kísért Spanyolországban, a hajdani Kréta vallási szertartásainak távoli emlékét őrző bikaviadalon.

A mandorla alakja szinte kínálja a hal-analógiát, hisz a legtöbb hal klasszikus alapformáját mutatja, a párhuzam azonban tisztán szimbolikus. Helyénvaló úgy fosztani le a formáról a Halak-áthallásokat, hogy egyszerűen mandorlának nevezzük, amely elnevezés – mint látni fogjuk – minden gondolati- és jelentésrétben megfelelő. A vallás Vízöntő-vonatkozásai rejtettek maradtak, de lehetséges, hogy kulcsformulái valamiképpen összefüggésben állnak a mandorlával, ami valamelyest hozzájárulna az előző korrallal kapcsolatos tévedések helyesbítéséhez.

A mandorlát – mint már korábban is utaltunk rá – több formula is alkalmasan szimbolizálja, legkivált pedig a Kehely és a Lépcső jelképei. Ha – ahogy egyébként gyakran megtörtént – a rituális kupánál ilyen alakú fedele volt, ez a kombináció méltó módon képviselte a mandorla jelentését is, hiszen szimbolizmus sok rétegben azonos a az Élet Serlegével, a Gráléval.

Görög elnevezése – ahogyan az a görög nyelvű Ószövegetben olvasható – a Szentek Szentje, a fogalom elgondolkodtató módon kapcsolja az alakzat egyiptomi örökséget hordozó geometriai arányosságainak jelentését a gnosztikus görög *Khristosz* (a *Felken*) szóhoz, amelyet a korai kereszténység átvett, és a formát egy ideig a hal alakjával azonosította, amint az a római katakombákban talált ábrázolásokon is látható.

A mandorla egyike a számos, egymással összefüggésben álló szimbólumnak, amelyek célja, hogy egy, szavakkal nem, vagy csak igen-igen nehézkesen és fogyatékosan kifejezhető végső, spirituális tény megjelenszenek. Ha a szimbolikus megközelítést megértjük, nemcsak azt fogjuk tapasztalni, hogy világos és koherens, de azt is, hogy illetékességi körébe von más módszereket, vagy legalábbis szoros rokoni kapcsolatban áll velük, minthogy ez az együvé tartozás a misztikus vagy okkult közlési rendszerek természete.

A szimbólum sokféle vonatkozása közül ebzetes kirándulásként vegyük szemügyre a jól ismert Kört, Egy Középpontjából indul ki a végtelen számú sugár, amelyek összekötik a Középpontot és a kerületet. Ha úgy tekintjük a Középpontot, mint

bármely idea egyetlen alaptételét, a végtelen számú sugár mindegyike egy önálló és sajátos közéletet képvisel, a kerülettől a Középpont felé, és minél távolabb vannak a középponttól, mindegyik annál különlegesebbnek és egyedülállóbbnak ítéli magát. Közeledésük során egymáshoz is közelednek, s a Középpontba érve nemcsak azzal egyesülnek, de egymással is. A szimbólumok esetében pontosan ugyanez a folyamat megy végbe. A láthatatlan Jelentés, vagy Idea számtalan szempontra, aspektusra oszolva mutatkozik, s ezek mindegyike tartalmaz az eredetének valós természetére való utalást. E vonatkozások mindegyike azonos abban, hogy a Középpontról beszél, eredeti funkciójuk pedig, hogy jelezzék e középponti lényeg hatósugarát – példánkban a kerületet. Hasonló a helyzet a szimbólumok különböző megközelítési rétegeivel. Ezekből minimálisan *Három*, vagy ennél jelentősen több létezik. E kijelentés magyarázata az a tény, hogy minden *Egész* vagy *Teljesség* kétős természetű, amennyiben leledzhet a *Lappangás* és a *Cselekvés* állapotában, következésképp kifejező tevékenységének, közlő állapotainak legalacsonyabb száma csakis a *Három* lehet.

Érintőlegesen megemlíthetjük: miközben a Sugarak egyre jobban megközelítik a Középpontot, nem veszítik el saját individualitásukat. Ez mindvégig megmarad, ám fokozatosan egyesül a szomszédos Sugarakéval, és mindinkább képessé válik arra, hogy felfogja és magáévá tegye a többiek által kínált és képviselt, eltérő szempontokat.

A Középpont ebben a tekintetben egy közös eszmeiség minden fontos vonatkozásának egyesült megértésével egyelőnyegű.

A közös Lényeg tehát, amelyet minden aspektus a saját értelmezésében szemléli és világítja meg, következésképpen mindeme aspektusok fontossága nem külön-külön keresendő, mert mindegyik csak egy bizonyos cél szolgálatában áll, amely tehát őrajta keresztül és általa szemlélhető. A valódi Személyiségnek is ez a szerepe; olyan egyszeri és megismételhetetlen entitás, amelyben megcsillan a Végtelen Egy valamely aspektusa.

A Szimbolizmus fontos vonása tehát, hogy bármilyen konkrétummal, akármilyen részességgel foglalkozik is, voltaképpen egy, a Középponti Idea felé tartó sugár mentén halad.

Az egyes részességek, rész-vonatkozások általában egészen más képet nyújtanak, ezért a szimbolizmus egyik működése, hogy átforgálja, helyesbítse a hibás fogalmakat, és érvényre juttassa a Lényeg valódi mivoltát, amely a többi aspektusokkal és a Középponttal is természetesen kapcsolatban áll. Minthogy ez a folyamat az Idő és a Tér tartományaiban megy végbe, ezek valódi természetének nem ismerete késlelteti, hátráltatja a valódi cselekvést. Az emberiség történelme folyamán feljegyzett látszólagos csodák egyszerűen csak annak jelei, hogy a tudatlan elme szokatlan hirtelenséggel szembesült a Gnózis hatalmával, amely az adott esetben lehetséges legteljesebb formában nyilvánította meg önmagát.

Ezt a hasonlatot előszeretettel használták az ókori Kínában, ahol igen sokat írtak „a Létező Dolgok Középpontjáról”, s e létező dolgokat úgy tekintették, mint sugarakat, amelyek mindenütt jelenvalók, s amelyeket a Középpont ereje formál önmagas aspektusává.

Azt szokták mondani, hogy az okkult tudás felelőtlen terjesztése olyan, mintha tört adnánk egy tudatlan gyermek kezébe. Az atombomba az egyik közvetlen következménye annak,

amikor a tudatlan tömeg majommódra játszadozik az Élet Tényeivel, mint amilyen például a Demokrácia és annak sokféle következménye, amelyek megértésére és kezelésére még korántsem sikerült alkalmassá válnia. Valóban úgy áll a dolog, hogy „az igazság megvédelmezi önmagát”, és nem lehet sem felderíteni, sem ellopni, ám a tudatlan szellem nagyon is könnyen megteszi, hogy az igaz tényeket inadekvát módon alkalmazza, s ebből mindig katasztrófa következik. Ezekben az esetekben az igazság kártékony vagy pusztító zűrzavar formájában jelenik meg.

Egy nyilvánvaló példa, amely miatt máig szenved az egész világ: A Francia Forradalom idejében (feltehetően St. Germain gondatlansága, nemtörődomsége következtében) a cselekvő ember igaz és természetes állapotának hármasságának formulája – Szabadság, Egyenlőség, Testvériség – közvetlen, nyílt formában fogalmazódott meg a tudatlan tömegek előtt.

Ha egy értelmes ember csak egy percig is elgondolkodik azon, hogy a jelen körülmények között mik lehetnek ennek következményei, azonnal látni fogja, hogy képtelenség, még ha a veszedelem teljes nagyságát nem méri is fel. A veszélyt pedig nem az jelenti, hogy megvalósíthatatlan, hiszen nagyszerű eszméről van szó, olyanról, amelyet, ha ma még lehetetlenségnek tűnik is, távoli célként szüntelenül szem előtt tartani helyénvaló dolog. A veszedelem abban áll, hogy a tudatlan elme olyan állapotot előfeltételez, amelyben öneki akkor, ott és azonnal támadnak mindennemű jogai, s eképpen rögtön mozgásba lendül az irigység, a mohóság és az önzés, mert ezek a tudatlansággal mindig is együtt járnak, s most a társadalom szintjén nyilvánítják meg önmagukat, elmosva az igazságosságot, az önbecsülést és az erkölcsöket, s általában megteremtve a lealjasulás káoszát, amelynek mocsarából kievickélnünk máig sem sikerült.

A spirituális valóság nem nyilvánulhat meg egymással ellentétes formákban, kivéve a már említett módon: mint középpont, amely formáló erőként hat minden irányból nézve és minden körülmények között.

Nyilvánvaló, hogy a hamisságok és hazugságok által eltorzított, tudatlan elmék nem lehetnek sem szabadok, sem egyenlők, a legkevésbé pedig testvériek. Ha az ilyen szellemi állapotban lévő embereket eltölti az a tévhit, hogy szabadok, egyenlők, és mindannyian egymás testvérei, abból nem következik más, mint testvérgyilkosság, börtön, és mindenki által, mindenki ellen viselt háború. A régi időkben ilyesmi nem fordulhatott elő, mert a nép vezetői mindig a Bölcsesség Beavatottjai voltak, és gondosan ügyeltek arra, hogy titokban maradjon minden, aminek titokban kell maradnia. Mindeközben pedig iskoláikban, az okkultizmus egyetemlein képezték azokat, akik alkalmasak voltak rá, hogy újjáformálják önmagukat, és másokat is oktassanak arra, hogy ezt tegyék.

Vagyis tehát: csak az ön-átformálás *mikéntje* az, ami oktatható. A tudatlan nem fosztatik meg semmitől. A maghasadás titkát például bölcsen rejtve tartotta az Adeptusok Testvérelete, és az egész emberiség javára lehetett volna fordítani, amíg önző vagy tudatlan emberek rá nem jönnek, hogy mi minden gonoszra alkalmazható.

Egy másik, noha csak képzeletbeli példa Orwell látomása, az *1984*. Ez az idő már nyugtalanítóan közel van, és úgy fest, hogy a legjobb úton járunk a rémálmom beteljesülése felé. Ez persze csak feltételezés, ámde logikus feltételezés azzal kapcsolatban, hogy mire juthat a kommunizmus – az *egyenlőség* –, ha

a széles tömegek kellőképpen révetegek, és hajlamosak rá, hogy a hazug propagandának bedőljenek. Az eredmény nem az egyenlőség lesz, hanem a vegytiszta zsarnokság, a rémuralom, a gyengék elnyomása. A mai helyzetben – olykor a legjobb szándékok nyomán is – igen könnyen támadhatnak, és Oroszországban bizonyos fokig már létre is jöttek efféle alakzatok. Komoly esély van erre mindenütt, ahol a *kollektív* hatalomra jut az *individuális* fölött, mert az egyetlen tényező, amely bármilyen javulást eredményezhet, az individuum, amely – ha csak egy-egy hajszálnyiival is – képes korábbi önmaga fölé emelni a közönyös tömegeket. W. B. Yeats-nek tökéletesen igaza volt, amikor kijelentette, hogy a Művészetben semmi sincs, amit ne individuumok alkottak volna meg, és ugyanez a helyzet az Életben is. Amíg a hamis egyenlőség fennáll, a szabadságnak helye nincs, a testvériség pedig eszébe se jut senkinek, mint-hogy nem is létezett soha. *Marx is csak egy individuum volt.*

A mandorla tehát egyike a lényegüket tekintve gyakorlati eszközöknek, amelyekkel a tudatlan és torz emberi szellemnek a követendő irány megmutatható. Az eredmény teljességgel attól függ, hogy milyen odaadással és kitartással követjük a kijelölt utat...

Az Út egyik fontos Hármassága, hogy a tanítványt először *Keresőnek*, aztán *Remetének*, végül pedig *Tanítónak* nevezik. Csak amikor a harmadik állapotba jut és Tanítóvá válik, akkor képes a másokkal való szoros együttműködésre, ahogyan azt a kör-hasonlat is szemlélteti.

Az első és legfontosabb dolog, amit a tanítványnak meg kell tanulnia és meg kell valósítania, hogy az Igazság és annak Törvénye Egy és Oszthatatlan, de alkalmazásának sokfélesége és hajlékonysága végtelen. Két egyforma eset nem létezik. Az Elv tehát Egy, de kifejeződése végtelenül sokféle és különböző. Ezeket a dolgokat itt említjük meg, jóval azelőtt, hogy teljességükben megragadhatóak lennének, ám részei a Szimbolizmus legbenső természetének, és folyamatosan fognak kibontakozni, és válnak érthetővé, ahogy előrefelé haladunk.

Ismét a fokozatok fentebb említett hármasságára utalunk: ez jelenik meg Prométheusz szimbolikus mítoszában is. (Prométheusz *kereső*; tevékeny, cselekvő individuum.) Ez a szimbólum már hetvenezer évvel azelőtt is létezett, hogy Aiszkhülosz felhasználta volna drámájában, amelynek csak egy töredéke maradt fenn. A mítosz a Jögi Útjának megjelenülése, és tartalmát nagyszerűen összegezte Sri Aurodobindo (általánosított *Jögi*-ja a tökéletesen harmonikus individuummal azonosnak tekinthető):

„A jögi túlhalad a Természeten és felkeresi a Természet Urát, hogy a túlnani hatalommal és világossággal térjen vissza.” – *mert az emberiség számára a menekülés egyetlen esélye az előrehaladás, akár elfogadja ezt a tényt, akár nem.*

Ha az Olvasó szemügyre veszi az 1. ábrát, látni fogja, hogy a két kör eredeti szembenállása, elkülönülése nemcsak része az átalakító folyamatnak, de ez szolgál amandorla létének alapjául is. Jól ismert tény, hogy a keleti Mesterek tanítványaik legsúlyosabb hibáit használják fel arra, hogy átformálódásuk alapjai legyenek. Az első esetben tehát amandorla önmaga azonos azzal a hibával, amelynek helyrehozására létrehozott. Első tevékenysége azonban, hogy ezt a kettős szembenállást átalakítsa egyetlen ábrává, amely kifejezi a szembenállásban rejlő igazságot, ti. az androgynitást. Ez – mint később látni fogjuk – értelme legvégső kitágulásáig áthatja a teljes szimbólumot.

Aurobindo a *The Synthesis of Yoga* című könyvében világosan beszél a kérdőről:

„A spirituális élet... visszatérhet a materiális (fizikai) világba, és önmaga nagyobb teljességének elérésére használhatja azt... felhasználhatja minden megjelenési formájában... ugyanazt az Igazságot, Szépséget, Szeretetet és Gyönyörűséget. A védikus formula – *az Én mindenben, minden az Én-ben, és minden, ami Én-né válik* – e mindent felölelő jógakulcsa.” *Ez azonban teljességgel azon múlik, hogy az Ego helyét az Egyetlen foglalja el, vagyis minden a dolgok és használatuk átlényegülésétől függ.*

„A spiritualitás számára lehetséges, hogy az anyagi (fizikai) valóságot a saját hasonlatosságára formálja át...” – és éppen ez a szimbolizmus feladata.

A megkövetelt felsőbbség mindenki számára csak a saját, személyes tapasztalatán keresztül érhető el, s amíg ez be nem következik, az ember a másokkal való közös és eredményes tevékenységre képtelen.

Ideális közösség nem jöhet létre tökéletlen individuumokból, bármily tökéletes legyen is az elképzelés. A Középpont felé közeledve, s fokozatosan felismerve az Egyetlen Én-t és annak tevékenységeit, válnak az individuumok mindinkább alkalmasakká arra, hogy csoportként működjenek, különösen abban az esetben, ha egyetlen Tanító irányítja haladásukat. Eképpen tárgyasul a Nap és a bolygók általános, kozmikus eszméje, az ókori misztérium-iskolákban és mai, modern körünkben egyaránt.

A módszerek megformálására tett kísérleteket a vaskalaposság, a hipokrizis, a bigottság, a mások zaklatása, a boszorkányüldözés követi (ahogyan az minden ismert vallás példájából jól látható), és elvesztése, szétfoszlása mindama spiritualitásnak, ami eredetileg a hajtőerejük volt. Minél szilárdabban állítja magáról egy vallás, hogy az Igazság egyedüli letéteményese, annál romlottabb és elvtelenebb lesz az eredmény, mert ez a legnagyobb valótlanság, ami csak megfogalmazható.

Egyetlen kulcs és egyetlen Egyetemes Törvény létezik, amely egyénileg is alkalmazható, vagyis semmi más nem kell szem előtt tartani, mint azt, hogy minden, ami azt állítja magáról, hogy az egyetlen lehetséges megvilágosodást képviseli, vagy valamely univerzális panaceát birtokol, szükségképpen hamis. A szimbolizmus a maga valódi alakjában – s ez könnyen belátható – kézzelfogható kifejeződése annak a Törvénynek, amely közvetlenül, egyéni intuíció útján csak hatásaiban, „gyümölcsében” megragadható.

A mandorla szimbólumban, amikor a Középpontban létrejön a Találkozás azzal, ami kimondatlanul ott lebeg a Törvény mögött, a Tanítvány tudatában megkezdődik a Mentális, Pszichikai és Fizikai rétegek átalakulása; az a folyamat, amely soha nem megy végbe kétszer ugyanúgy. Azt a tanácsot kapjuk tehát: *ne ítélj mások felett, hogy magad is meg ne ítéltesél.* A folyamatok eredménye felől már alkothatunk ítéletet, s nem azért, hogy ócsároljunk másokat, hanem hogy ítéleteink vezessenek bennünket saját utunk során.

A görögök a maguk misztérium-iskoláiban arányok formájában ismerték a mandorlát. Ők a Szimmetriának: a téri alakzatok egyesítő mértékének voltak a beavatottjai.

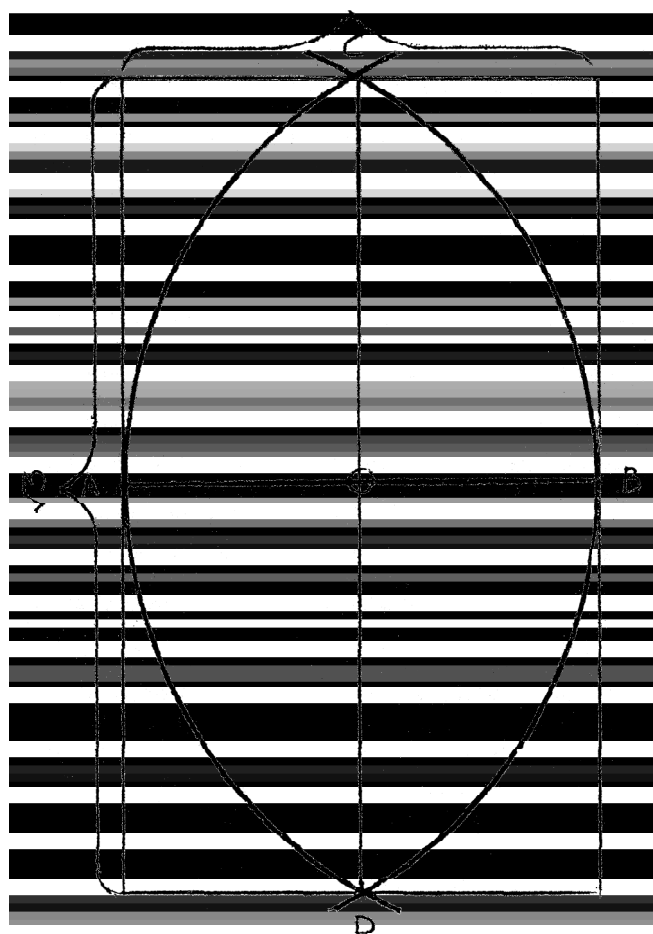
E fejezet összegzéseként: a mandorla szimbolikus célja és jelentése: bizonyítani, hogy tudatlan szellemiségének átformálásával a Kereső kezdi megpillantani önmaga és az Ismeretlen

Egy azonosságát, s ezáltal ennek számtalan aspektusát, amelyek együttesen alkotják Kozmoszt. Ebben a tekintetben párhuzamosak a görögök és Srí Aurobindo Hármasságai: „*a Végtelen egyszerre transzcendens, individuális és univerzális*”, és: „*hogy felfedezzük önmagunkban a spirituális lényt, és másokat is ugyanehhez a felismeréshez segítsünk – ez az ember igazi feladata.*”

A mandorlában ez az ábra alsó és felső része közötti különbségben mutatkozik. A pusztán külső változás, mint például a test, az érzések, a szándékok módosulása, ha mégoly alapvető is, semmin sem változtat. Az ember az marad, ami volt. A görögök által célnak tekintett testi tökéletesség, a középkori Európa odaadó vallásos áhítata, a Kelet filozófiai felismerései és a közelmúlt szellemi vívmányai mit sem változtattak az ember bestialitásán, tolvaj természetén, becstelenségén és gyilkos hajlamain. „*Csak a spirituális változás eredményezhet valódi, lényegi különbségeket.*” A spirituális változás pedig a megújulás.

Ez hát a mandorla, és a hasonló szimbólumok világosan megfogalmazott jelentése. Voltaképpen kinyilvánítja és megmutatja nekünk, hogyan kell beteljesítenünk az ember egyetlen igaz feladatát: hogy akármilyen körülmények közé is kerülünk, legyünk az Isteninek kifejeződései vagy visszatükröződései, ez a feladat pedig megköveteli, hogy formáljuk át jelenlegi gondolkodásunkat, változtassuk meg szavainkat és tetteinket, ahogyan azt brit őseink oly világosan látták több, mint kétezer évvel ezelőtt.

Makovecz Benjamin fordítása

A mandorla és befoglaló négyszöge. A két szimmetriatengely aránya, illetve a téglalap oldalaránya 1:1,732

Salamin Ferenc

A TARCALI KIRÁLYUDVAR ÚJJÁÉLESZTÉSE

TISZTELT HÖLGYEIM ÉS URAIM!

A Királyudvar épületének 400 éves sorsa híven tükrözi Magyarország sorsát, mutatja a magyar történelem korszakait. Az 1500-as évek végén már feltehetően létezett az L alakú utcai szárny;

- 1630-ban Rákóczi György és felesége Lórántffy Zsuzsanna lett a tulajdonos;
- 1644-ben leltár készül az épületről, mely leír minden helyiséget és berendezési tárgyat, a pincéket és azok tartalmát, valamint az udvaron lévő kutat is említi;
- 1678-ban a törökök és az európai felszabadító csapatok harca következtében leégett, csak a puszta falai maradtak;
- 1707-ben Rákóczi Ferenc tarcali látogatásakor még ugyanilyen állapotban lehetett, hisz a század elején készült uradalmi összeírás szerint az épület még mindig lakhatatlan;
- 1750-70 közé tehető az épületek felújítása és a királyi birtok, azaz a koronauradalom központjává válása;
- 1799-ben készült tervek szerint alakult ki a hátsó és oldalsó szárnyak mai állapota, 1857-ben Ferenc József császár jár az épületben, s részére fejedelmi lakosztályt alakítanak ki;
- 1920-40-es évekre uradalmi központ szerepét elvesztette, gazdasági épületként működött, valamint cselédlakások voltak benne;
- 1950-es évektől a borkombinát is főleg gazdasági épületnek és szolgálati lakásoknak használta;
- 1990-es évekre az épület nagyon rossz állapotba került, a falak vízesek voltak, a tető több helyen beszakadt és beázott, általános elhanyagoltság volt jellemző.

Az épület ismét elnyerte régi fényét. Eleganciáját, nagyvonalúságát egyszerűsége adja: a ritmikusan ismétlődő boltozatos árkádok, a faragott faoszlopok, az ablakkeretezések és Tóutcai homlokzatosztások nemes visszafogottsága, melyek mind a több száz éves hangulatot és a tipikus tokaj-hegyaljai udvarház karakterét állítják vissza. Most ismét lehetőségünk van arra, hogy megmutassuk önöket, mely a szívünkben és a fejünkben van, s nem a zsebünkben.

Befejezésül még egy gondolat. Egerszegi Krisztina egyszer egy riportban azt mondta, hogy nem lehet szavakkal leírni azt az érzést, amikor az ember a dobogón áll és hallgatja a Himnuszt. Abban a néhány pillanatban értelmet kap az a sokéves küzdelem, az éjjel-nappali kemény munka, a hajnali fölkelések.

Az építész is valahogy így van ezzel, amikor itt áll a megnyitón. Köszönöm megbízóimnak, hogy lehetővé tették átélni ezt az érzést, a különbség csak annyi, hogy most mindnyájan a dobogón állunk.

Köszönöm a figyelmet.

*(elhangozott a Királyudvar megnyitóján,
2000. június 9-én)*

